NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT-EKSAMEN
MEI 2023

AARDRYKSKUNDE: VRAESTEL I

Tyd: 3 uur 200 punte

LEES ASSEBLIEF DIE VOLGENDE INSTRUKSIES NOUKEURIG DEUR

1. Hierdie vraestel bestaan uit 24 bladsye. Maak asseblief seker dat jou vraestel volledig is.

2. Lees die vrae noukeurig deur.

3. **AL DRIE AFDELINGS IS VERPLIGTEND.**

4. Krediet word gegee vir:
   - interpretasie
   - verduideliking
   - bewys van persoonlike waarnemings waar dit van toepassing is op die vraag.

5. Jy word aangemoedig om sketskaarte, diagramme en ander verklarende tekeninge te gebruik om jou antwoord, waar van toepassing, te ondersteun.

6. Let op die puntetoekenning.

7. Nommer jou antwoorde presies soos die vrae genommer is.

8. Dit is in jou eie belang om leesbaar te skryf en jou werk netjies aan te bied.

IEB Copyright © 2023

AFDELING A Geïntegreerde VRAAG: GEOGRAFIE VAN DIE NOORD-KAAP

VRAAG 1 FISIESE GEOGRAFIE

1.1 Klimaat Waar en Vals

Sê of die volgende stellings WAAR of VALS is. Skryf slegs die nommer van die vraag en dan Waar of Vals, bv. 1.1.6 Vals.

1.1.1 Die bodem van die vallei is die warmste vroeg in die oggend. (1)

1.1.2 Stedelike gebiede is warmer as landelike gebiede as gevolg van die boumateriale. (1)

1.1.3 Bergwinde is die gevolg van adiabatiese verhitting. (1)

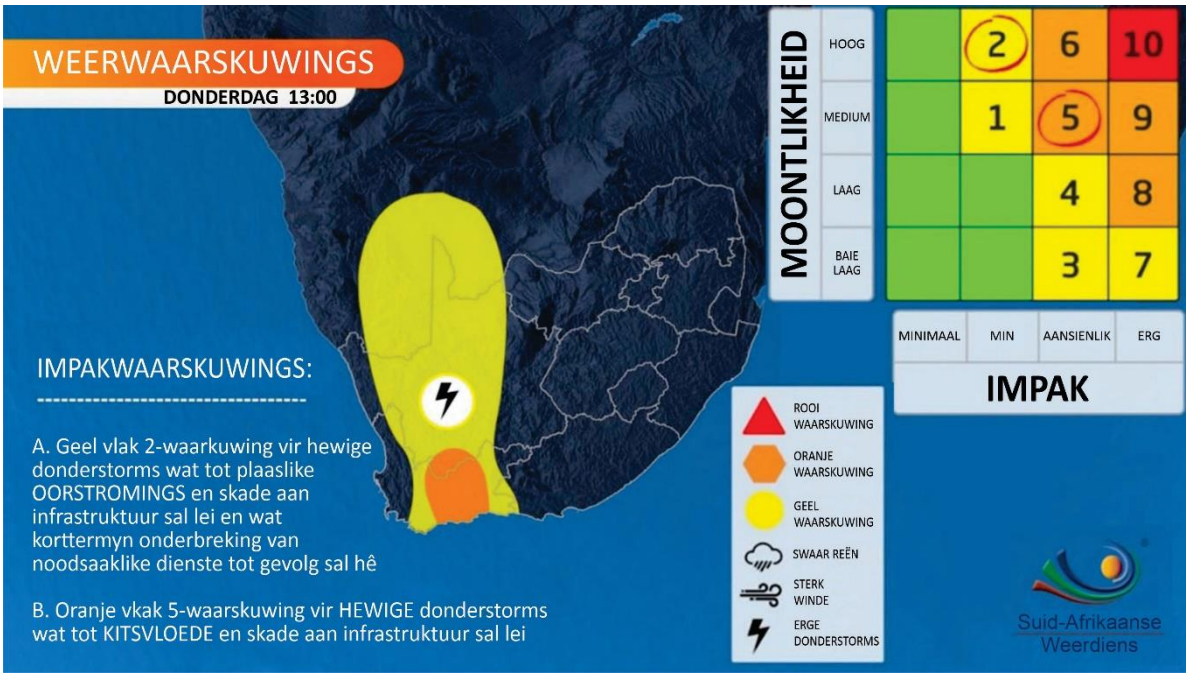
1.1.4 Ryp vorm in die winter as gevolg van die hoogdruk oor die binneland. (1)

1.1.5 Die Kaapse Dokter is die resultaat van die rug wat deur die Suid-Indiese hoogdruksel gevorm word. (1)

1.2 Subtropiese Antisiklone en Gepaardgaande Weerstoestande

Bestudeer Figuur 1, 'n weerwaarskuwing wat deur die Suid Afrikaanse Weerdiens uitgereik is.

Figuur 1

[Bron: SAWS]

IEB Copyright © 2023

1.2.1 Kies die term uit dié wat in vetdruk tussen hakies is om die stellings WAAR te maak. Skryf slegs die nommer van die vraag en die woord wat gekies word neer, bv., (e) vries.

(a) Die Noord-Kaap kry (**somer / winter**) reënval. (1)

(b) Die Noord-Kaap is (**wes / oos** / **suid**) van die 500 mm-isohieet. (1)

(c) Die (**binnelandse antisikloon / laagdruktrog / tropiese laagdruk**) is die oorsaak van die donderstorm in Figuur 1. (1)

(d) Donderstorms vorm oor die Noord-Kaap as gevolg van (**frontale / orografiese / konveksie**) reënval. (1)

1.2.2 Beskryf hoe lyndonderstorms oor Suid-Afrika vorm. (4)

1.2.3 Verduidelik waarom donderstorms vir die binneland van Suid-Afrika belangrik is. (2)

IEB Copyright © 2023

1.3 Subtropiese Antisiklone en Gepaardgaande Weerstoestande

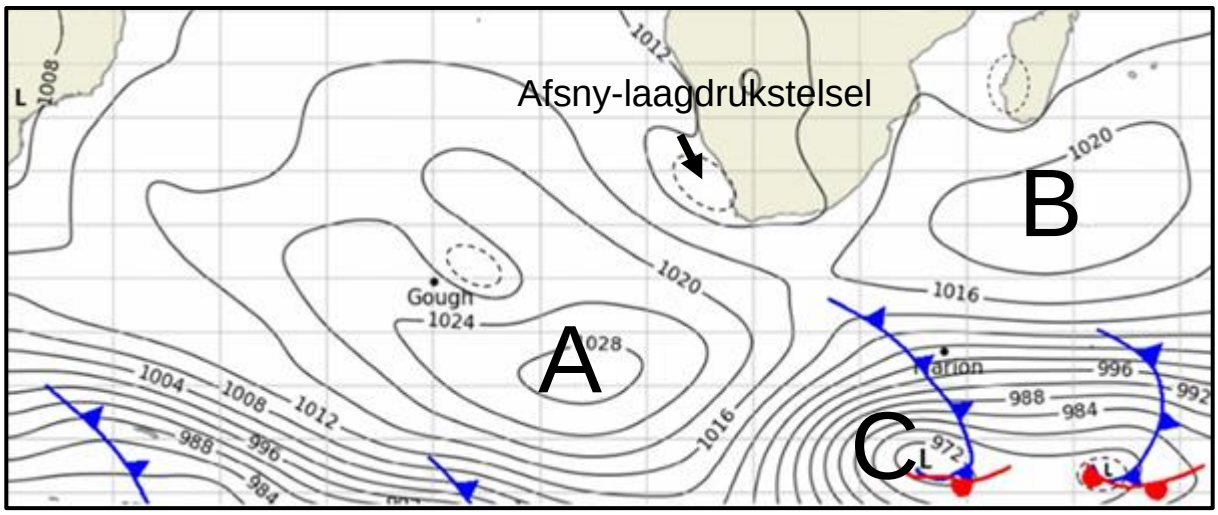
Bestudeer Figuur 2, 'n twiet oor 'n afsny-laagdrukstelsel wat die Noord-Kaap en die res van die land beïnvloed het, sowel as Figuur 3, 'n sinoptiese kaart van dieselfde tyd.

Figuur 2

SA Weerdiens @SA Weath...• 1h •••

🔴‼ Daar word verwag dat die afsny-laag-drukstelsel wat besig is om ver wes van die land te ontwikkel, die land in die weste sal bereik wat Saterdag en Sondag buie en donderbuie oor die hele land tot gevolg sal hê. Verdere nuus word van die SAWD verwag.

Figuur 3

[Bron: SAWS]

1.3.1 Gee die byskrifte vir die volgende op Figuur 3.

(a) Benoem die antisiklone **A** en **B**. (2)

(b) Benoem die weerverskynsel by **C**. (1)

1.3.2 Kies die definisie van 'n afsny-laagdrukstelsel hieronder (skryf slegs die letter neer).

A 'n Laagdrukstelsel wat verplaas is vanaf die westelike windgordel en wat onafhanklik beweeg.

B 'n Verlengde gebied met 'n relatief lae atmosferiese druk.

C 'n Laagdruk wat aan die weskus vorm en wat al met die kus langs beweeg. (1)

1.3.3 Omskryf TWEE gevolge van afsny-laagdrukstelsels. (2)

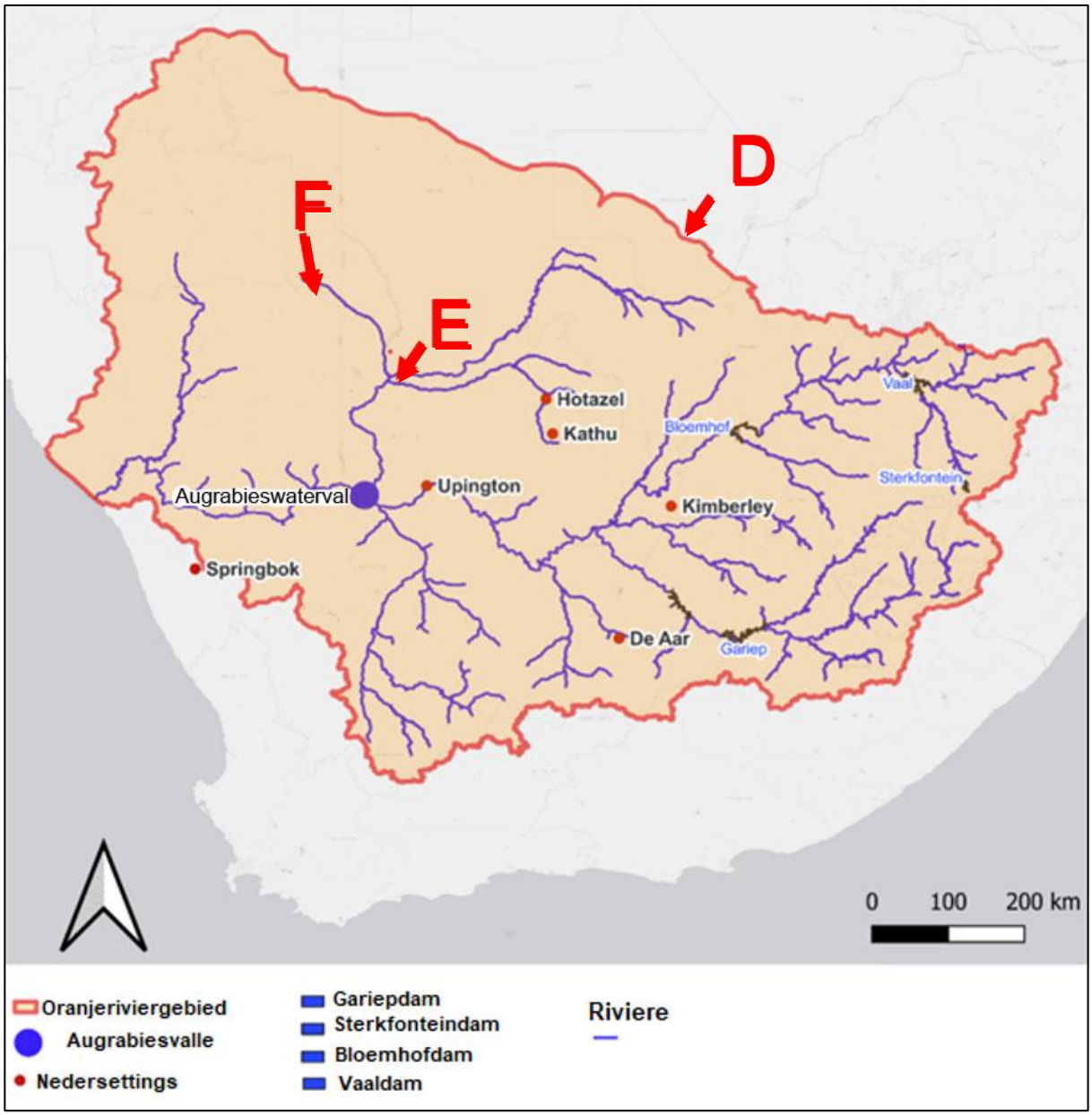
1.3.4 Bespreek die rolle wat antisiklone in die vorming van 'n afsny-laagdrukstelsel speel. (4)

IEB Copyright © 2023

1.4 Dreineerstelsels in Suid-Afrika

Bestudeer Figuur 4, 'n kaart van die dreineerbekken van die Oranjerivier.

Figuur 4

[Bron: Eksaminator se kaart]

1.4.1 Pas die letters **D**, **E** en **F** in Figuur 4 by die volgende kenmerke. Skryf slegs die nommer van die vraag en die letter van jou keuse neer, bv., (d) C.

(a) Waterskeiding (1)
(b) Samevloeiingspunt (1)
(c) Sytak (1)

1.4.2 Verduidelik waarom die Oranjerivier as 'n eksotiese rivier gesien word. (2)

1.4.3 Noem TWEE buurlande wat binne die dreineerbekken van die Oranjerivier val. (2)

1.4.4 Analiseer die rol wat damme soos die Vaaldam en die Gariepdam in die bestuur van 'n dreineerbekken speel. (4)

IEB Copyright © 2023

1.5 Bestuur van die Rivier en Opvanggebied

Bestudeer Foto 1 van 'n mensgemaakte kanaal langs die Oranjerivier in die Noord-Kaap.

Foto 1

[Bron: Eksaminator se foto]

1.5.1 Wat is die doel van die kanaal wat op Foto 1 gesien kan word? (1)

1.5.2 Analiseer EEN gevolg wat kanale langs die Oranjerivier op die afloop van die rivier kan hê. (2)

1.5.3 Bespreek die voordele wat kanale vir die landbousektor inhou. (4)

IEB Copyright © 2023

1.6 Fluviale Prosesse

Bestudeer Foto 2 van die Augrabieswaterval wes van Upington, sowel as die kaart van die Oranjerivierbekken in Figuur 4 op bladsy 5.

Foto 2

[Bron: Eksaminator se foto]

1.6.1 Kies die woord in vetdruk uit dié tussen hakies om die stelling korrek te maak. Skryf slegs die nommer van die vraag en die woord wat gekies word neer, bv., (d) rots.

(a) 'n Waterval is 'n (**tydelike / permanente / knak)** basisvlak van erosie. (1)

(b) 'n Waterval veroorsaak **(terugsnydende erosie / laterale erosie / afsetting)** langs die rivierkanaal. (1)

(c) 'n Waterval is 'n voorbeeld van (**verjonging / gradering / 'n profiel**). (1)

1.6.2 Verduidelik hoe 'n waterval in 'n rivierstelsel vorm. (4)

[50]

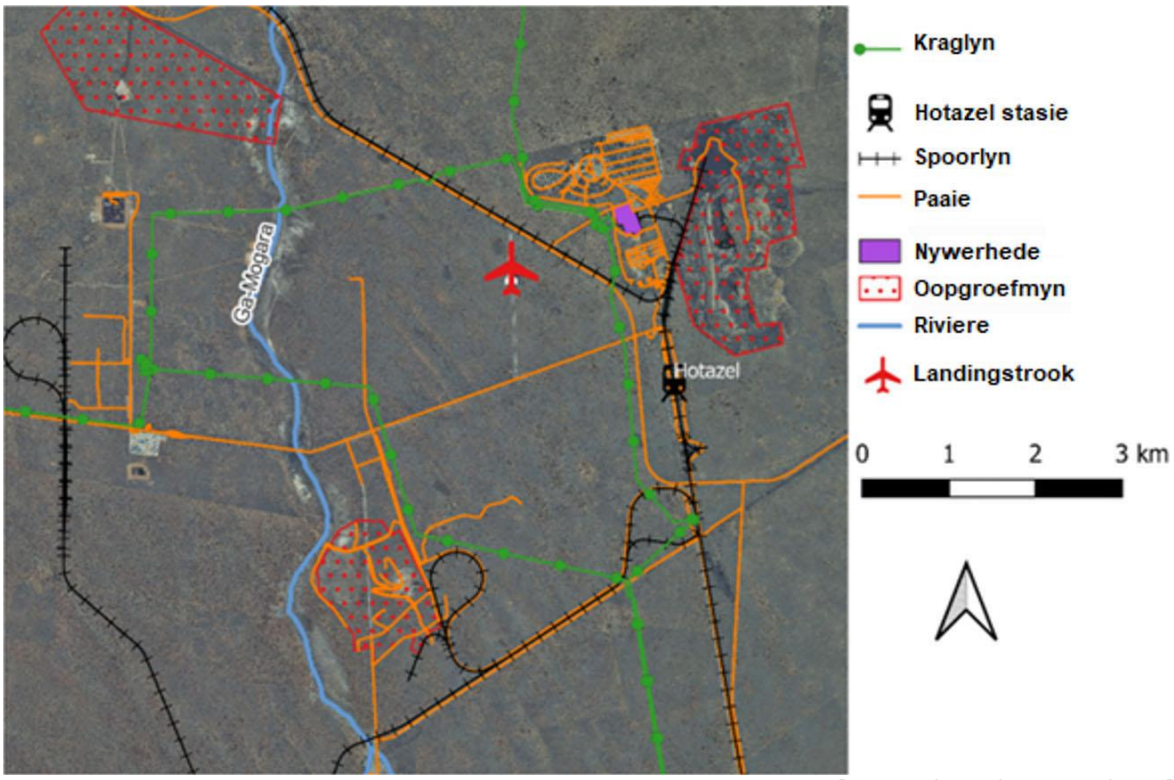
IEB Copyright © 2023

VRAAG 2 MENSLIKE GEOGRAFIE

2.1 Studie van Nedersettings

Bestudeer Figuur 5, 'n kaart van die Hotazel omgewing in die Noord-Kaap.

Figuur 5

[Bron: Eksaminator se kaart]

2.1.1 Noem TWEE straatpatrone in die dorp Hotazel wat op die kaart gesien kan word. (2)

2.1.2 Pas 'n woord uit Kolom B by die stelling in Kolom A. Skryf slegs die nommer van die vraag en die woord van jou keuse neer, bv. (d) metro. (3)

Kolom A		**Kolom B**
(a)	Belangrikste ekonomiese aktiwiteit in die streek	**mynbou / handel / verskeping**
(b)	Klassifikasie van nedersetting	**geïsoleerde plaasopstal / dorp / konurbasie**
(c)	Tipe stedelike nedersetting	**sentrale plek / poortdorp / myndorp**

IEB Copyright © 2023

2.2 **Struktuur van die Ekonomie**

Bestudeer Figuur 5 op bladsy 8 en gebruik jou kennis van Suid-Afrika. Kies die korrekte antwoord in elk van die onderstaande. Skryf die nommer van die vraag en die letter wat ooreenstem met jou antwoord neer, bv., 2.2.0 A.

2.2.1 Mynboumetode wat na aan die oppervlak is, soos naby Hotazel, staan bekend as … mynbou.

A diepvlak-
B bestaans-
C oopgroef-
D zama zama (1)

2.2.2 Mynbou is in die … ekonomiese sektor.

A primêre
B sekondêre
C tersiêre
D kwaternêre (1)

2.2.3 … verwys na die verskil in waarde tussen invoere en uitvoere.

A Handelsooreenkoms
B Handelsbalans
C Plaaslike handel
D Internasionale handel (1)

2.2.4 'n Nedersetting waar die manier waarop vrag vervoer word verander, staan bekend as 'n …

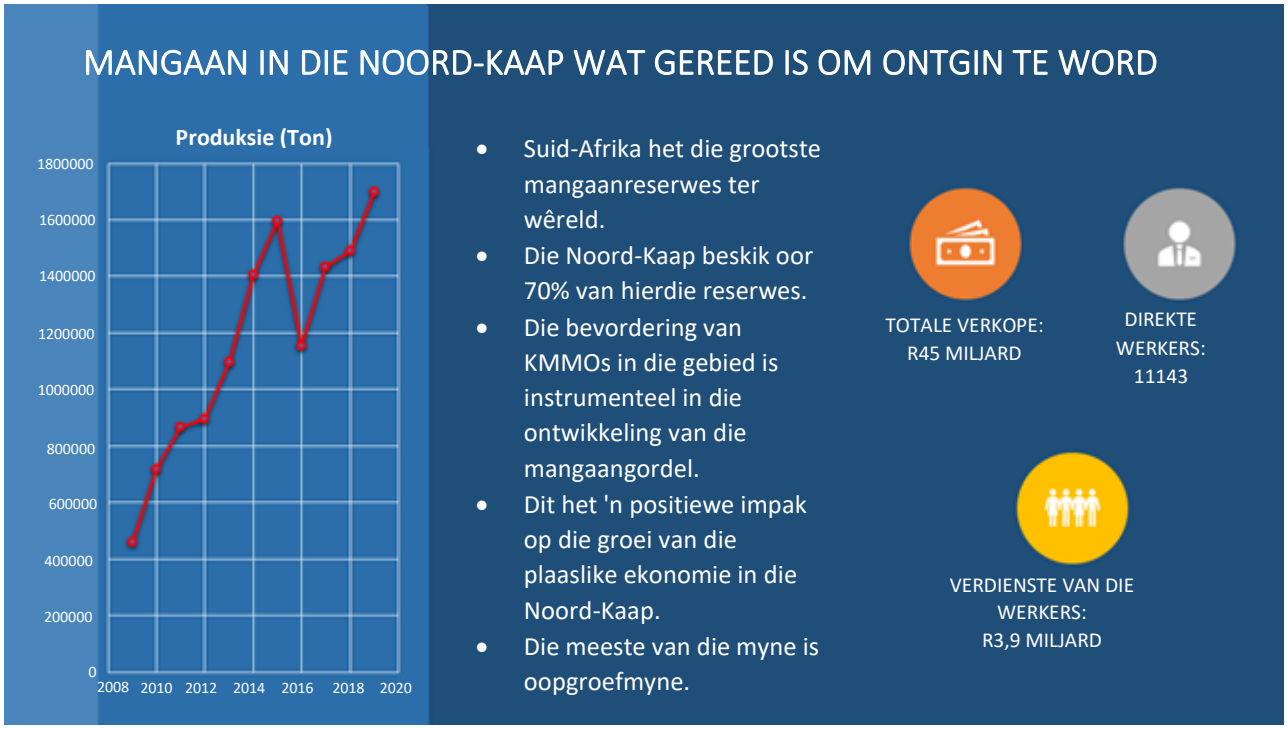
A vragverbrekingspunt.
B hawe.
C sentrale plek.
D aansluitingspunt. (1)

IEB Copyright © 2023

2.3 Mynbou

Bestudeer Figuur 6, 'n infografiek oor mangaan in die Noord-Kaap.

Figuur 6

[Bron: <www.miningweekly.com>]

*KMMO's – Klein, Medium en Mikro-ondernemings

2.3.1 Noem die belangrikste hawe waarvandaan mangaan uitgevoer word. (1)

2.3.2 Noem TWEE gebruike van mangaan. (2)

2.3.3 Noem EEN voorwaartse skakeling en EEN terugwaartse skakeling in die ontginning van mangaan. (2)

2.3.4 Hoe verhoog die ligging van die mangaanmyne in die Noord-Kaap die koste van uitvoere? (2)

2.3.5 Bespreek die belangrikheid van die ontginning van mangaan in die ekonomie van die Noord-Kaap. (4)

2.3.6 Bespreek TWEE faktore wat mynbou in die Noord-Kaap beperk. (4)

2.3.7 Voorspel hoe KMMO's gebruik kan word om kwessies rondom sosiale regverdigheid aan te spreek. (6)

[30]

IEB Copyright © 2023

VRAAG 3 Uitgebreide Skryfwerk

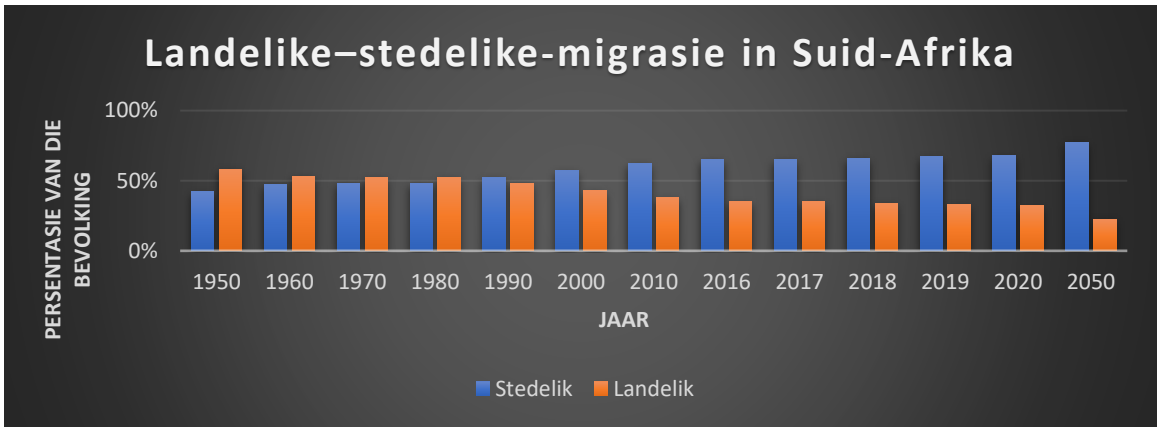
Bestudeer Foto 3 van die dorpie Bitterfontein, 'n aansluitingsdorp tussen Springbok en Kaapstad langs die N7. Dit is 'n tipiese dorp wat probleme het as gevolg van landelike ontvolking. Bestudeer Figure 7 en 8.

Foto 3

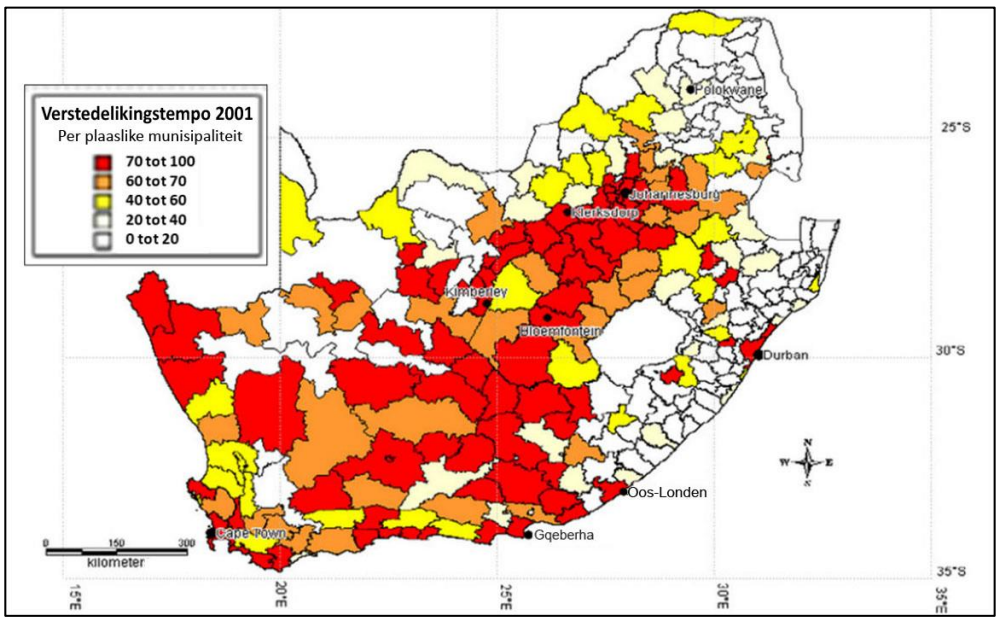
[Bron: Eksaminator se foto]

Figuur 7

[Bron: Stats SA]

Figuur 8

[Bron : <https://www.researchgate.net/>]

Gebruik Foto 3, Figuur 7 en Figuur 8 op bladsy 11 en enige ander bronne in Vraag 1 en 2. Skryf 'n verslag vir die provinsiale regering van die Noord-Kaap om die impak van landelike–stedelike-migrasie op die provinsie te bespreek. Gebruik enige addisionele inligting om jou te help in die bespreking van die volgende onderopskrifte:

- Omskryf die faktore wat aanleiding gee tot landelike–stedelike-migrasie.

- Assesseer die negatiewe ekonomiese impak van die landelike–stedelike-migrasie op die landelike gebiede.

- Voorspel die probleme wat die landelike migrante in die stedelike gebiede ondervind en die impak daarvan op hulle lewenskwaliteit.

Nota: Jy kan die kennis wat jy opgedoen het in die bestudering van voorbeelde gebruik om jou te help. Gebruik die rubriek hieronder om jou te help met die beplanning en struktuur van jou verslag.

KRITERIA	**PUNTE**
Skryfvaardighede • Neem struktuur en aanbieding in ag. • Gebruik kort inleiding en slotsom. • Logiese bespreking en gebruik van onderopskrifte.	**4**
Inhoudskennis • Korrekte gebruik van geografiese terme en begrippe. • Hou by onderwerp en onderopskrifte.	**12**
Ondersteunende bewyse – ontleding en begrip • Die vermoë om die onderwerp te analiseer en evalueer. • Verwysing na gevallestudiemateriaal / feitelêer / bronmateriaal wat gegee is. • Indien toepaslik moet verwys word na bekende / plaaslike of ander voorbeelde.	**4**

[20]

100 punte

IEB Copyright © 2023

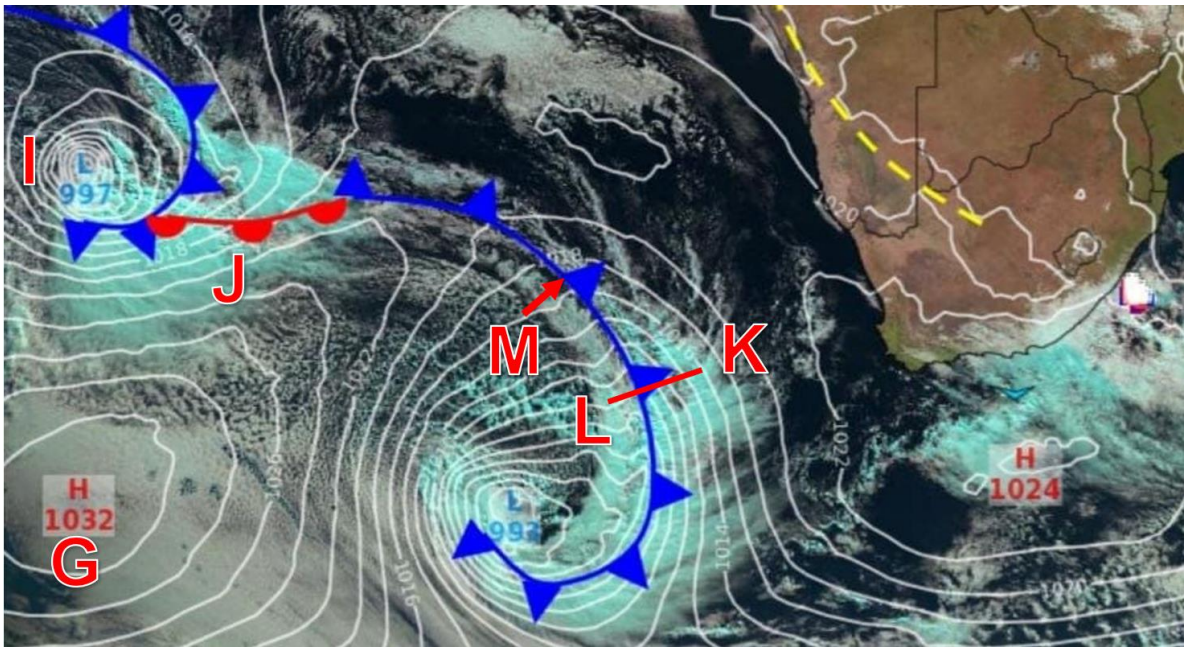
AFDELING B KLIMAAT, WEER EN GEOMORFOLOGIE

VRAAG 4 Klimaat

4.1 Middelbreedtesikloon

Bestudeer Figuur 9, 'n sinoptiese kaart wat geproduseer is deur AfricaWeather.

Figuur 9

[Bron: AfricaWeather]

4.1.1 Identifiseer of Figuur 9 tipiese somer- of winterstoestande verteenwoordig. (1)

4.1.2 Gee EEN bewys vir jou antwoord op Vraag 4.1.1. (1)

4.1.3 Gee name vir die volgende:

(a) Antisikloon wat **G** gemerk is. (1)

(b) Laagdrukstelsel wat **I** gemerk is. (1)

(c) Front wat **J** gemerk is. (1)

4.1.4 Teken 'n dwarsdeursnit vanaf L na K. (5)

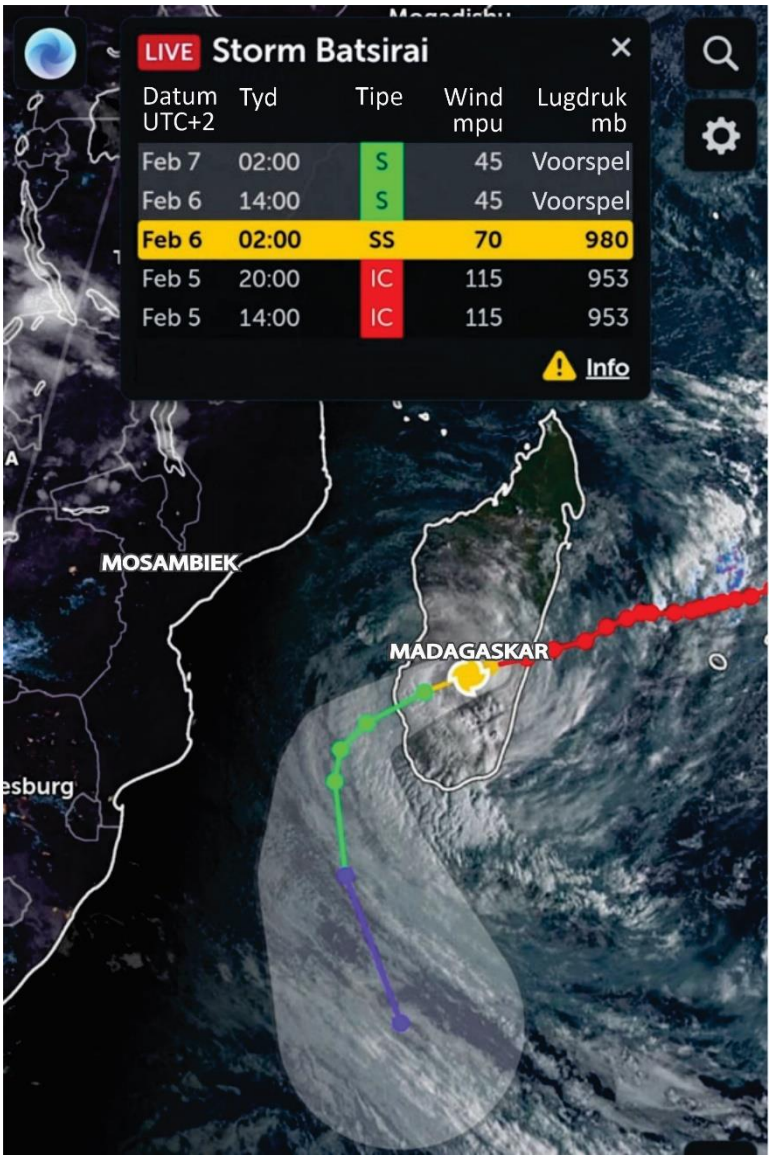
4.1.5 Hoe verander die weerstoestande in Kaapstad soos die koue front **M** oor die stad beweeg? Gee ook die rede/s vir hierdie verandering. (4)

IEB Copyright © 2023

4.2 Tropiese Sikloon

Tropiese sikloon Batsirai was in 2022 een van die belangrikste storms in die Indiese Oseaan. Bestudeer Figuur 10 wat die pad van die storm oor Madagaskar wys.

Figuur 10

S – Storm

SS – Erge tropiese storm

IC – Intense tropiese sikloon

[Bron: YouTube]

4.2.1 Beskryf die pad wat tropiese sikloon Batsirai gevolg het. (2)

4.2.2 Beskryf TWEE maniere waarop Batsirai Madagaskar beïnvloed het toe dit die land bereik het. (4)

4.2.3 Noem DRIE vereistes vir die vorming van 'n tropiese sikloon. (3)

4.2.4 Gee TWEE redes waarom Batsirai verswak het soos dit weswaarts beweeg het. (2)

[25]

IEB Copyright © 2023

VRAAG 5 Geomorfologie

5.1 Fluviale Terminologie

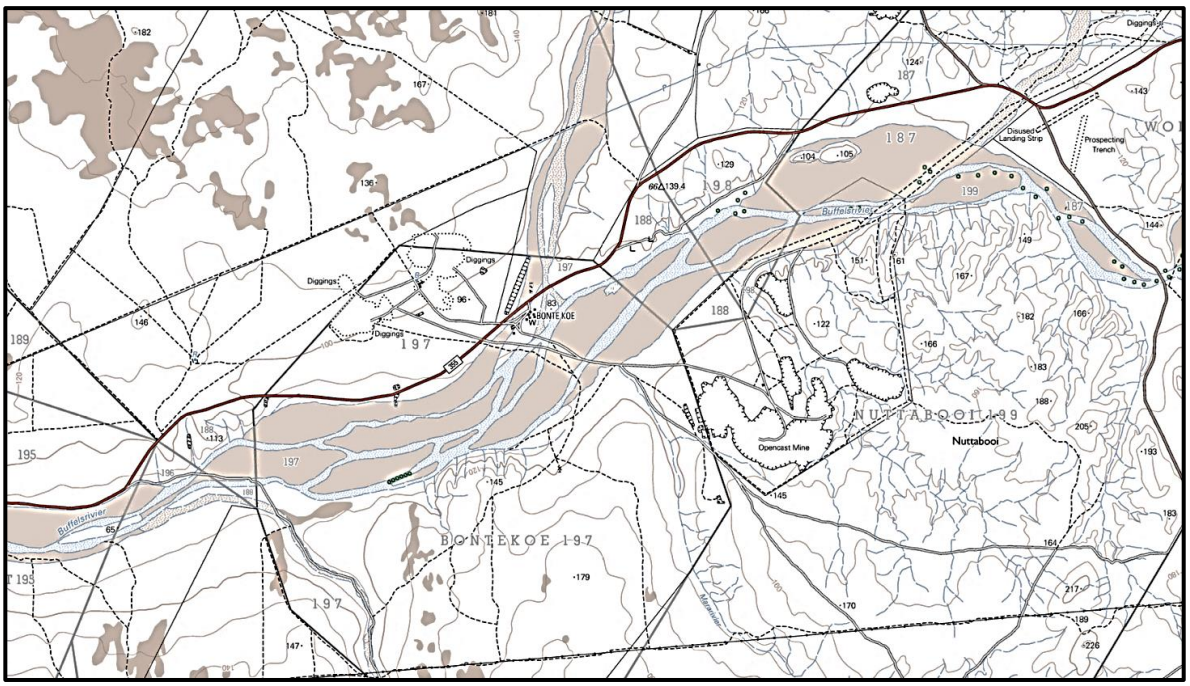
Pas die term in Kolom B by die beskrywing in Kolom A. Skryf slegs die nommer van die vraag en die letter van jou keuse neer, bv., 5.1.0 A. (4)

Kolom A		Kolom B
5.1.1.	Vloedlyne van die water is onstuimig en wisselend en die rigting waarin die water vloei, verander verskeie kere.	A. Stroomorde B. Abrasie C. Turbulente vloei D. Moeras E. Oewersone F. Thalweg
5.1.2.	Hou verband met die oewers van die stroom.	
5.1.3.	'n Oppervlak word geskraap en geskuur as gevolg van die wrywing wat veroorsaak word deur die deeltjies wat teenmekaar bots wanneer hulle vervoer word.	
5.1.4.	Die lyn wat oor die lengte van die stroomkanaal strek en wat die laagste dele van die rivierbed met mekaar verbind	

5.2 Fluviale Prosesse

Figuur 11 is 'n uittreksel uit 'n topografiese kaart wat die Buffelsrivier in die Noord-Kaap wys.

Figuur 11

[Bron: NGI]

Kies 'n woord in vetdruk tussen hakies wat die stelling korrek sal maak. Skryf slegs die nommer van die vraag en die woord wat jy gekies het neer, bv. 5.2.0 vries.

5.2.1 Die stroomkanaal het 'n (**vleg- / kronkelende / rotsbeheerde**) kanaalpatroon. (1)

5.2.2 Die belangrikste rede vir hierdie patroon is (**kleiner gradiënt / verjonging / oorstroming**). (1)

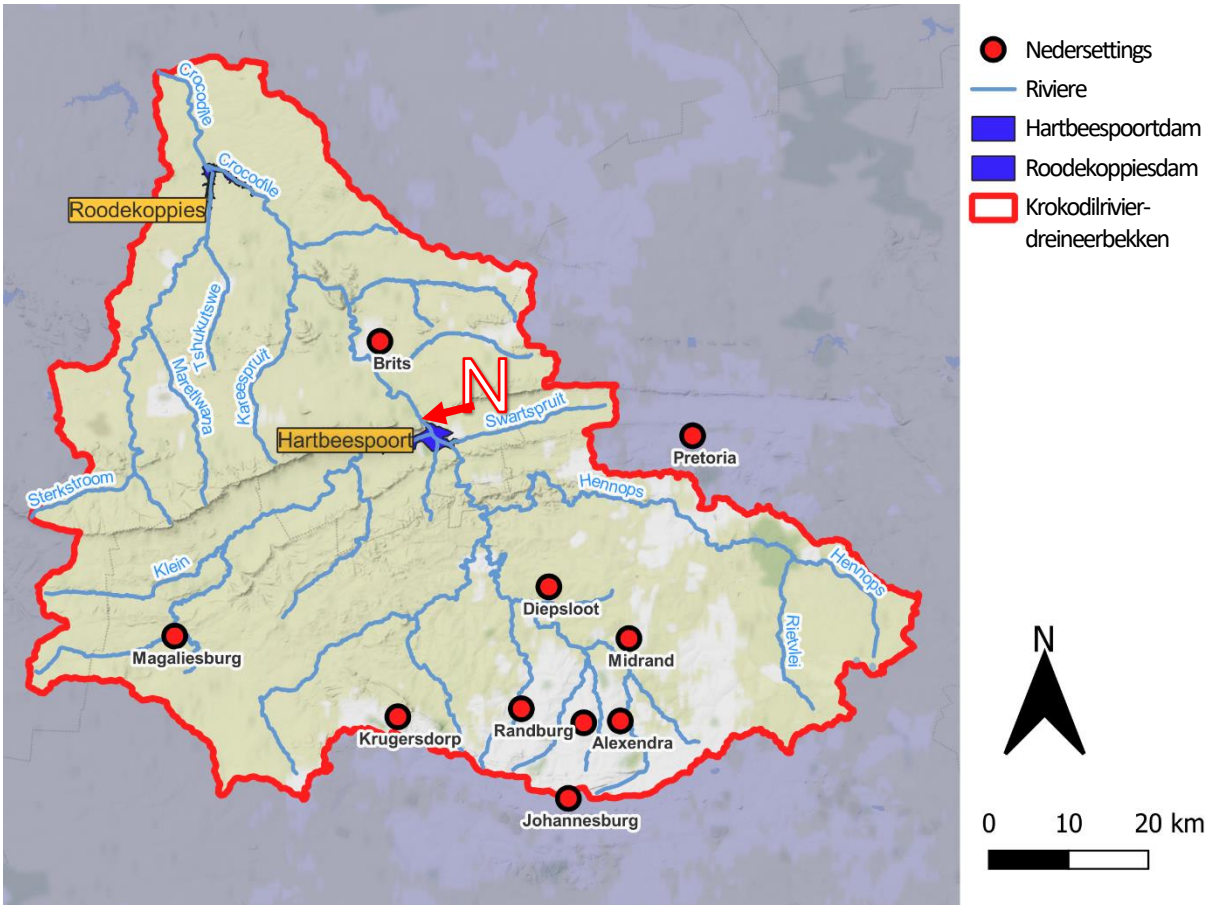
5.2.3 Die grootste oorsaak van hierdie patroon is (**erosie / afsetting / vervoer**). (1)

5.2.4 Hierdie patroon gee aanleiding tot (**vertakkings / hoefystermere / kolkgate**). (1)

5.3 Dreineerstelsels in Suid-Afrika

Bestudeer Figuur 12, 'n kaart van die Krokodilrivier-dreineerbekken.

Figuur 12

[Bron: Eksaminator se kaart]

IEB Copyright © 2023

5.3.1 Bepaal die stroomorde van die Krokodilrivier. (2)

5.3.2 Bepaal of die Krokodilrivier gegradeer of ongegradeer is. (3)

5.3.3 Soos die rivier deur die Hartbeespoortdam en die Magaliesberge by **N** vloei, word die stroompatroon as *'n geërfde dreineerpatroon* beskou.

Verduidelik hoe 'n *geërfde dreineerpatroon* ontwikkel. Verwys na die Krokodilrivier in jou verduideliking. (4)

5.3.4 Analiseer TWEE maniere waarop die dam op die rivierstelsel impakteer. (4)

5.3.5 Evalueer hoe verstedeliking langs die rivier die stormhidogram beinvloed. (4)
[25]

IEB Copyright © 2023

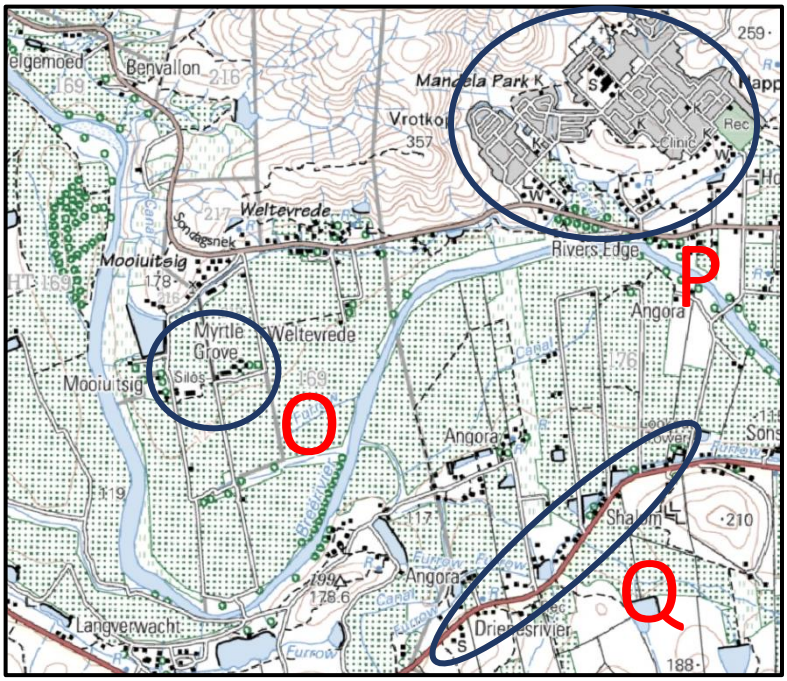
AFDELING C MENSLIKE GEOGRAFIE

VRAAG 6 Nedersetting

6.1 Landelike Nedersetting

Bestudeer die uittreksel van die topografiese kaart (Figuur 13) van 'n streek in die suidwestelike Kaap. Drie nedersettings is gemerk O, P en Q.

Figuur 13

[Bron: NGI]

6.1.1 Pas die korrekte woord(e) of letter uit Kolom B by die stelling in Kolom A. Skryf slegs die nommer van die vraag en die woord(e) of letter van jou keuse neer, bv. (h) standplaas.

	Kolom A (Stelling)	Kolom B (Kies een woord / term)		
(a)	Nedersetting **O** word geklassifiseer as 'n ...	afgesonderde plaasopstal	stad	dorpie
(b)	Nedersetting **P** word geklassifiseer as 'n ...	afgesonderde plaasopstal	stad	dorpie
(c)	Nedersetting … het die hoërordedienste.	**O**	**P**	**Q**
(d)	Nedersetting … het die grootste reikwydte.	**O**	**P**	**Q**
(e)	Die vorm van nedersetting **Q** word beskryf as …	lineêr	rond	kruispad
(f)	Nedersetting **O** is 'n … nedersetting.	natpunt-	droëpunt-	
(g)	In nedersetting **O** word … boerdery beoefen.	kommersiële	bestaans-	

(7)

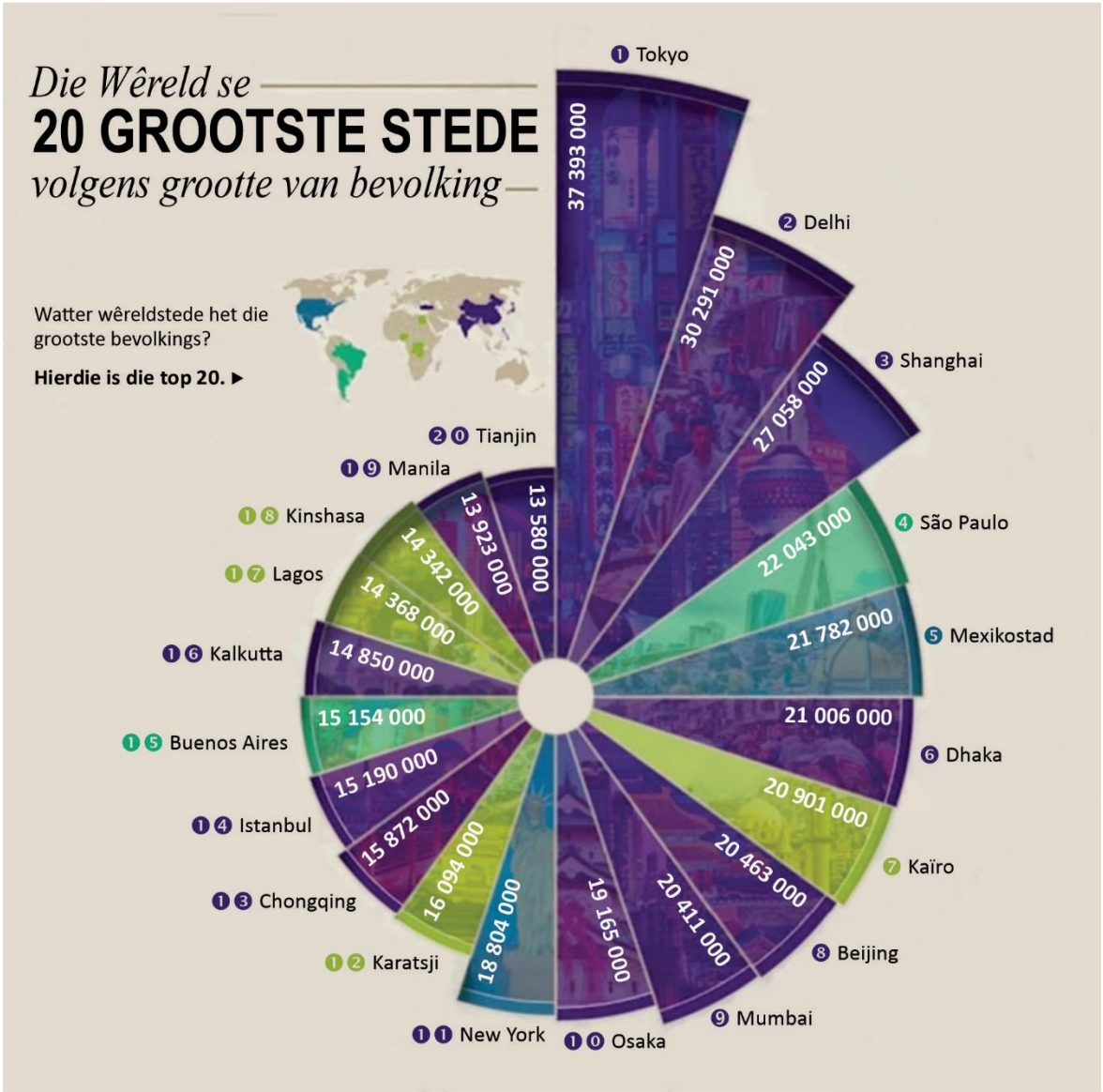
6.1.2 Beskryf TWEE liggingsfaktore vir nedersetting **O**. (4)

IEB Copyright © 2023

6.2 Stedelike Hiërargieë

Bestudeer Figuur 14, 'n infografiek van die 20 grootste stede volgens grootte van die bevolking.

Figuur 14

[Bron: Visual Capital]

6.2.1 Noem die grootste stad in Afrika. (1)

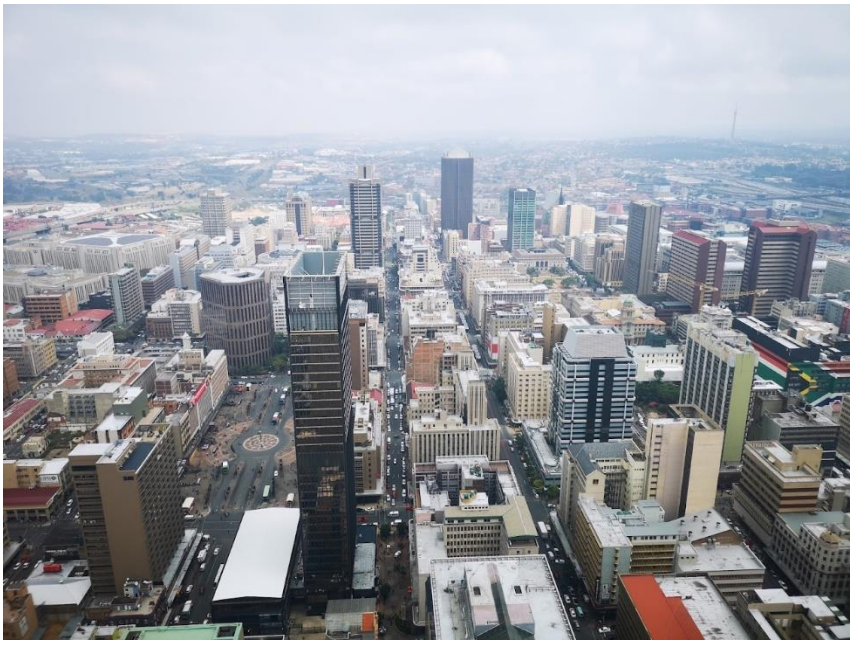
6.2.2 Gee TWEE redes waarom stede wêreldwyd so vinnig groei. (2)

6.2.3 Bespreek TWEE gevolge van hierdie stedelike groei. (4)

6.3 Stedelike Struktuur en Patrone

Bestudeer Foto 4 van die silhoeët van die SSK van Johannesburg.

Foto 4

[Bron: Eksaminator se foto]

6.3.1 Verduidelik waarom die geboue in die SSK hoër is. (1)

6.3.2 Die SSK van Johannesburg gaan deur 'n proses van gentrifikasie. Brei uit op die invloed wat stedelike vernuwing op 'n stedelike gebied het. (6)
[25]

IEB Copyright © 2023

VRAAG 7 Ekonomie van Suid-Afrika

7.1 Landbou

Bestudeer Foto 5 van 'n tipiese plaas in die Wes-Kaap.

Foto 5

[Bron: Eksaminator se foto]

Kies VIER van die volgende stellings om die tipe boerdery wat in die foto gesien kan word, te beskryf. Skryf slegs die letters van die stellings wat jy kies neer bv., H, I, J en K.

A Lae opbrengs per hektaar.
B Fokus op voedselsekuriteit in plaaslike gemeenskappe.
C Kapitaal-intensief en gebruik gevorderde tegnologie.
D Word met monokultuur geassosieer.
E Kleinskaalse boerdery.
F Produkte vir die plaaslike en uitvoermarkte.
G Word met ekstensiewe boerderypraktyke geassosieer. (4)

IEB Copyright © 2023

7.2 Strategieë vir Nywerheidsontwikkeling

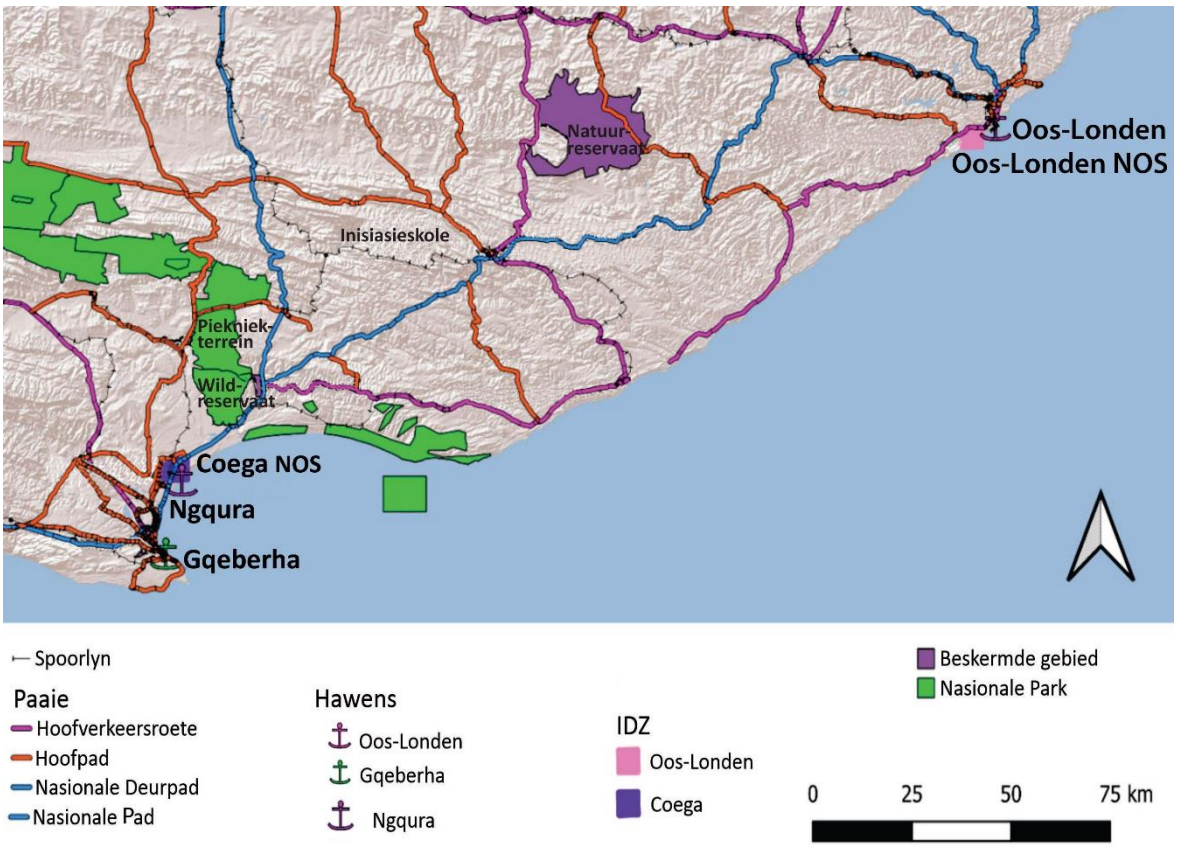
Lees die volgende Feitelêer oor die Visrivier ROI, bestudeer Figuur 15, 'n liggingskaart van die Visrivier ROI, en Figuur 16, 'n infografiek van die Visrivier ROI. Beantwoord daarna die vrae op bladsy 24.

FEITELÊER: DIE Visrivier ROI

- Die Visrivier *Ruimtelike Ontwikkelingsinisiatief* fokus op die stede van Gqeberha en Oos-Londen in die Oos-Kaap.
- Belangrike elemente van die ROI is die twee NOS 'e.
- Die ROI het ten doel om 'volhoubare' werksgeleenthede te skep deur die streek se profiel as 'n internasionale beleggingsgeleentheid te bevorder.
- Die ROI is 'n inisiatief wat nasionaal gedrewe is om groot, nuwe uitvoer-georiënteerde beleggingsprojekte na die streek te lok.
- Om hernuwing van nywerhede in die streek te verseker, is 'n nywerheidstrategie vir die streek nodig om sodoende die streek se kapasiteit vir onderrig en innovering te bou.

[Bron : <www.tandfonline.com & mg.co.za>]

Figuur 16

[Bron: Eksaminator se kaart]

IEB Copyright © 2023

[Bron : <www.tandfonline.com & mg.co.za>]

IEB Copyright © 2023

7.2.1 Verduidelik wat 'n *ROI* is. (Moenie net die afkorting uitbrei nie.) (1)

7.2.2 Bespreek TWEE voordele van 'n NOS vir 'n streek soos die Oos-Kaap. (4)

7.2.3 Evalueer die belangrikheid van 'n hawe vir 'n NOS. (4)

7.2.4 Assesseer hoe toerisme kan bydra tot die ontwikkeling van die Visrivier ROI. (4)

7.2.5 Bespreek TWEE faktore wat vervaardiging in die Gqeberha-streek belemmer. (4)

7.2.6 Noem TWEE dinge wat vervaardiging in die Gqeberha-streek bevorder. (2)

7.2.7 Noem TWEE items wat in Gqeberha vervaardig word. (2)

[25]

100 punte

Totaal: 200 punte

IEB Copyright © 2023